

Výber Európskeho hlavného mesta kultúry (EHMK) 2026 na Slovensku

Správa skupiny odborníkov

Fáza konečného výberu

Hybridné zasadnutie, december 2021

Skupina odborníkov Európskeho hlavného mesta kultúry

Vyhlásenie

Táto správa je súhrnom názorov jej autorov a bola vypracovaná pre potreby Európskej komisie. Európska komisia nenesie zodpovednosť za akékoľvek použitie informácií, ktoré sú v nej obsiahnuté.

EURÓPSKA KOMISIA

Generálne riaditeľstvo pre vzdelávanie, mládež, šport a kultúru

EAC.D – riaditeľstvo pre kultúru a tvorivosť

Oddelenie D2 – Kreatívna Európa

E-mail: eac-unite-D2@ec.europa.eu

European Commission

B-1049 Brussels

© European Union, 2021

Opakované použitie je povolené len s uvedením zdroja informácií. Pravidlá opakovaného použitia dokumentov Európskej komisie upravuje rozhodnutie 2011/833/EÚ (Ú. V. EÚ L 330, 14. 12. 2011, s. 39).

Na akékoľvek použitie, reprodukciu fotografií alebo iného materiálu, na ktoré sa nevzťahujú autorské práva EÚ, je potrebné vyžiadať si povolenie priamo od držiteľov autorských práv.

Obsah

Úvod	4
Fáza predbežného výberu	4
Zasadnutie skupiny odborníkov	5
Národný kontext	5
Hodnotenie kandidátov	6
I. Nitra	6
Záver	10
II Trenčín	10
Záver	15
III Žilina	16
Záver	20
Rozhodnutie skupiny odborníkov	20
Vymenovanie	21
Cena Meliny Mercouriovej	21
Odporúčania skupiny odborníkov	23
Poďakovania	23

Úvod

Predložená správa spracovaná skupinou odborníkov sumarizuje závery z fázy konečného výberu súťaže o titul *Európske hlavné mesto kultúry* v roku 2026 na Slovensku (ďalej len „EHMK“). Súťaž ako iniciatíva Európskej únie vznikla v roku 1985.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) pôsobí ako riadiaci orgán súťaže v súlade s rozhodnutím Európskeho parlamentu a Rady č. 445/2014/EÚ zo 16. apríla 2014 (ďalej len „rozhodnutie“)¹ a Rokovacím poriadkom – súťaž o udelenie titulu Európske hlavné mesto kultúry v Slovenskej republike v roku 2026 (ďalej len „rokovací poriadok“) prijatým ministerstvom a zverejneným na jeho webovom sídle.²

V súlade s článkom 2 rokovacieho poriadku bola pre výberové konanie ustanovená skupina nezávislých odborníkov. Dvoh členov vymenovalo ministerstvo a desiatich inštitúcie a orgány Európskej únie (Európsky parlament, Rada EÚ, Európska komisia a Výbor regiónov). Jedno miesto v skupine odborníkov ostáva neobsadené.

Súťaž má dve fázy: predbežný (užší) výber a konečný výber.

Predbežný výber

Riadiaci orgán 17. decembra 2019 zverejnil výzvu na podávanie prihlášok. Do termínu uzávierky (15. decembra 2020) bolo doručených osem prihlášok miest: Banská Bystrica, Hlohovec, Martin, Nitra, Prešov, Trenčín, Trnava a Žilina.

Členovia skupiny odborníkov zasadali 2. - 5. februára 2021, aby vybrali mestá, ktoré postúpia do užšieho výberu. Skupina odporučila posunúť do fázy konečného výberu troch kandidátov – mestá Nitru, Trenčín a Žilinu. Správa skupiny odborníkov je zverejnená na webovom sídle Komisie.³

Ministerstvo akceptovalo predbežný výber skupiny odborníkov a vyzvalo tieto tri mestá, aby zaslali revidované prihlášky do 2. novembra 2021.

Všetky tri mestá zaslali revidované prihlášky (súťažné podklady) do daného termínu.

Trojčlenná delegácia skupiny odborníkov navštívila tieto mestá od 6. do 8. decembra 2021. Spreádzali ich zástupcovia ministerstva a Európskej komisie. Delegácia následne na zasadnutí zameranom na výber oznámila ostatným členom skupiny odborníkov svoje zistenia.

¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.132.01.0001.01.ENG (v angličtine)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0445&from=EN> (v slovenčine)

² https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2020/02/Final_EN_gm_sp_suggestions2_rop2_upd.pdf (v angličtine)

³ <https://ec.europa.eu/culture/sites/default/files/2021-03/ecoc-2026-slovakia-preselection-report.pdf>

Zasadnutie skupiny odborníkov

Zasadnutia skupiny odborníkov sa uskutočnili sčasti fyzicky a sčasti online v období od 9. do 10. decembra 2021. Dvaja členovia skupiny sa ospravedlnili z pracovných a osobných dôvodov. Zástupcovia riadiaceho orgánu a Európskej komisie sa zasadnutia zúčastnili ako pozorovatelia. Pozorovatelia nevstupovali do diskusie a nezasahovali do rozhodovania skupiny odborníkov. Všetci členovia podpísali prehlásenie o tom, že nie sú v konflikte záujmov, ako aj prehlásenie o zachovávaní mlčanlivosti. Skupina odborníkov potvrdila zvolenie Pauliny Florjanowicz za predsedníčku a zvolila Jozefa Kovalčika za podpredsedu skupiny odborníkov (nahradil Jána Sudzinu – ospravedlnil sa). Dessislava Gavrilova bola zvolená za spravodajkyňu skupiny.

Na zasadnutí skupiny 9. - 10. decembra 2021 každé z kandidátskych miest predstavilo svoju prihlášku (v rozpätí 45 minút) a zodpovedalo otázky odborníkov (v rozpätí 75 minút).

Na slávnostnom vyhlásení výsledku súťaže EHMK, ktoré bolo po závere zasadnutia vysielané naživo 10. decembra 2021, predsedníčka skupiny odborníkov za prítomnosti ministerky kultúry Slovenskej republiky Natálie Milanovej a vedúceho Zastúpenia Európskej komisie v Slovenskej republike Ladislava Mika oznámila konečné odporúčanie skupiny odborníkov.

Národný kontext

V roku 2026 bude slovenskému mestu po druhýkrát udelený titul Európske hlavné mesto kultúry (prvý titul získalo mesto Košice v roku 2013). Odvtedy sa kritériá na získanie titulu EHMK výrazne zmenili. V súčasnosti v hlbšej a podrobnejšej miere kladú dôraz na Európsky rozvoj a úlohu kultúry v meste. Novým kritériom je, aby mesto malo vypracovanú oficiálnu stratégiu v oblasti kultúry vrátane projektu EHMK. Tým sa zaručí, že titul EHMK je prvkom širšieho vývoja mesta a nielen jednorazovou akciou. Ďalej sa zdôrazňuje dôležitosť udržateľného dedičstva. Výber EHMK je založený na kritériách, ktoré sú osobitne popísané pre rok výberu EHMK v súťažných podkladoch, a nie na aktuálnej ponuke kultúrnych akcií v meste.

Skupina odborníkov oznámila, že všetky prihlášky boli ambiciózne a odzrkadľovali aktuálnu situáciu miest a regiónov. Ocenila, že prihlášky boli po predbežnom výbere zrevidované podľa odporúčaní. Skupina odborníkov ocenila, že mestá využili proces vytvárania prihlášky na podporu vlastných kultúrnych stratégií a aktívnejšie zapojenie obyvateľov do mestského kultúrneho diania na posilnenie úlohy kultúry v celkovom spoločensko-ekonomickom vývoji. Tieto kroky sú výrazným potenciálnym dedičstvom súťaže o titul EHMK. Odborníci však vidia možný problém v tom, že podľa platnej slovenskej legislatívy musia mestá a kraje každoročne schvaľovať rozpočet, čo by potenciálne mohlo spôsobiť meškanie a prekážky pri príprave na EHMK. Odporúča sa, aby vybrané mesto vypracovalo stratégiu, ako tomuto predísť.

Skupina odborníkov odporučila všetkým kandidátom, aby ďalej pracovali na rozvoji a implementácii ich stratégií.

Hodnotenie kandidátov

Pri hodnotení kandidátov skupina odborníkov zohľadnila všeobecné a konkrétne ciele akcie uvedené v článku 2 rozhodnutia a požiadavku, aby prihláška bola založená na kultúrnom programe zameranom na európsky rozmer vytvoreným osobitne pre tento titul (článok 4).

Skupina odborníkov hodnotila každú prihlášku podľa šiestich kritérií uvedených v článku 5 rozhodnutia:

- ❖ príspevok k dlhodobej stratégii mesta,
- ❖ kultúrny a umelecký obsah,
- ❖ európsky rozmer,
- ❖ dosah,
- ❖ riadenie,
- ❖ schopnosť dosiahnuť ciele.

Skupina odborníkov zdôrazňuje, že jednotlivých kandidátov hodnotili na základe predložených súťažných podkladov a prezentácie mesta na zasadnutí skupiny. História mesta, jeho súčasné alebo už uskutočnené politiky spolu s kultúrnou ponukou môžu tvoriť základ navrhovaného programu, ale pre výberový proces nie sú relevantné. V nasledujúcich poznámkach skupina odborníkov uvádza hlavné body, podľa ktorých posudzovala výber víťaza na konečnom zasadnutí. Pri víťazovi uvádza aj osobitné odporúčania s cieľom lepšej implementácie projektu EHMK.

I. Nitra

Nitra prezentovala svoju konečnú prihlášku pod názvom „Bod zlomu“, ktorý sa koncepčne dotýka tém : *zlom ticha*, *zlom kruhu* a *zlom zeme*. Prihláška posunula návrh z predbežného výberu o krok ďalej.

Cieľom predloženého programu bolo zabezpečiť: aby sa obyvatelia stali vedomou a hrdou súčasťou európskeho príbehu; aby sa spoločnosť zapájala do zdravého dialógu; aby sa Nitra stala atraktívnym mestom s víziou a s obyvateľmi, ktorým na meste záleží; aby kultúra bola decentralizovaná a zjednocovala región do priestoru pre spoluprácu, synergiu, život a zábavu; a aby sa občania stali aktívnymi tvorcami v zmysle trvalej udržateľnosti. Tieto ciele, spolu s výrazným európskym rozmerom, majú mať vplyv na mesto a viesť obyvateľov k tomu, aby ich deti chceli ostať žiť v meste.

1. Príspevok k dlhodobej stratégii

- Stratégiu pre rozvoj kultúry a kreatívneho sektoru na roky 2021 - 2031 (NK31) schválilo nitrianske mestské zastupiteľstvo 10. decembra 2020, čo je v súlade s požiadavkami rozhodnutia č. 445/2014/EÚ.
- Boli predstavené plány na monitorovanie a posudzovanie tejto stratégie, čo je výhodou.

- V prípade získania titulu EHMK 2026 vidí nitriansky organizačný tím jeho odkaz v transformácii obyvateľstva na otvorenejšiu, inkluzívnejšiu a európskejšiu spoločnosť, ako aj v zmene celého regiónu a v zastavení tzv. odlivu mozgov (presunu pracujúceho obyvateľstva mimo región). Nitra by tak mohla byť dobrým príkladom pre iné európske mestá, ktoré čelia podobným výzvam.
- Skupina odborníkov vidí *Portál otvorené dáta* a mestský *GIS portál* na uchovávanie a šírenie základných nespracovaných údajov a výsledkov z monitorovania počas projektu Nitra 2026 ako vhodný nástroj a vhodnú súčasť projektu.
- Taktiež je plánované zbieranie údajov na úrovni samosprávy, čo skupina odborníkov hodnotí ako potenciálny odkaz mesta.
- To, že dáta pre portál GIS budú čiastočne zbierané automaticky na portáli (napr. počítačová návštevnosť) a čiastočne poskytované obyvateľmi z určitých aplikácií (emócie, názory na akcie a pod.), ako aj zamestnancami samosprávy, považuje skupina za veľmi zaujímavé. Dáta by následne posudzoval hodnotiaci tím pozostávajúci zo zástupcov organizácie mesta a partnerskej univerzity.
- Boli analyzované základné potreby, čo odborníci hodnotia ako dobré východisko. Stratégia dát a základné plány na prechod od papierového na digitálne uchovávanie údajov sú realistické. Na druhej strane sú najinovatívnejšie metódy, ako napr. plány 3D modelu mesta a techniky rozprávania príbehov, len vo fáze plánov a je potrebné ich rozvinúť ďalej.
- Odborníci oceňujú nápad využiť Vyšehradský fond na financovanie fázy posudzovania vo všetkých krajinách V4, čo by mohlo posilniť Vyšehradskú skupinu.

2. Kultúrny a umelecký obsah

- Celková umelecká vízia prihlášky je spraviť z Nitry *Bod zlomu* – priestor, v ktorom sa všetko nefunkčné rozoberie, opraví a opäť zloží ako niečo funkčné a odolné. Priestor s nahromadenou kreatívnou energiou, ktorá prebudí nitriansky *Kultivačný gén*, zmetie zo stola všetky obmedzenia a výzvy premení na príležitosti.
- Predstavený program je tematicky dobre štruktúrovaný a je založený na šiestich princípoch: otvorenosť, participácia, úprimnosť, syntéza, všadeprítomnosť a prelomovosť.
- Viaceré časti projektu majú potenciál osloviť miestne obyvateľstvo, čo skupina odborníkov považuje za pozitívny prvok prihlášky, keďže takto je možné dosiahnuť stotožnenie sa s projektom na miestnej úrovni.
- Viaceré projekty súvisia s históriou a usilujú sa spochybníť interpretáciu minulosti. Skupina odborníkov oceňuje túto snahu, no nie je jasné, z akého uhla pohľadu by malo dôjsť k tomuto reinterpretovaniu minulosti a v akom kontexte budú použité.
- Prihláška Nitry miestami nie je presvedčivá v tom, prečo by verejnosť mala sériu umeleckých akcií vnímať ako *vľajkové projekty*, a nielen ako niekoľko menších individuálnych projektov.

3. Európsky rozmer

- Identita, dialóg a zlom zeme sú podľa nitrianskeho projektového tímu tri hlavné body, ktoré je potrebné splniť, aby bola Nitra aktívnejšia, úprimnejšia a sebarefektívnejšia a kultúra v meste inkluzívnejšia. Integrácia Zelenej dohody a odkazy na *Novú generáciu Európy* (Next Generation Europe, NGE) skupina vníma ako dôležitý európsky rozmer.
- Napriek týmto ambíciám s jasným európskym vymedzením skupina odborníkov vníma jednotlivé projekty v nitrianskom programe síce v podstate ako hodnotné, no zamerané príliš miestne a bez jasnej tematickej línie odrážajúcej výzvy európskeho významu. Ťažko očakávať, že samotná spolupráca s európskymi partnermi zabezpečí silný európsky rozmer kultúrneho programu EHMK.
- Skupina odborníkov mala zároveň problém určiť, ktoré plánované aktivity mali potenciál prilákať záujem z iných kútov Európy.
- Je otáznosť, či pre Európu dôležité témy, akými sú udržateľné poľnohospodárstvo (ktoré je dôležitou súčasťou prihlášky v súlade s Európskou zelenou dohodou) alebo účasť medzinárodných umelcov (napr. japonskej umelkyne v rámci projektu Odtrhnutí) automaticky pritiahnú návštevníkov zo zahraničia, ako predpokladá tím. Skupina odborníkov taktiež nie je presvedčená, že participatívne projekty medzinárodných umelcov, ktorí budú spolupracovať s miestnymi divákmi, prinesú záujem zo zahraničia. Je ťažké predpovedať či kvality umeleckého projektu takéhoto kalibru budú dostatočné na prilákanie širokého medzinárodného publika do Nitry.

4. Dosah

- Je zrejmé, že odporúčania skupiny odborníkov zo správy o predbežnom výbere boli zohľadnené a konečná prihláška sa podrobnejšie venuje marginalizovaným komunitám. Prihláška už, napríklad, obsahuje činnosti zamerané priamo na rómsku komunitu, čo je pozitívny posun.
- Jednotlivé čiastkové projekty však nepredstavujú premyslenú stratégiu prístupu k rozličným menšinám v regióne.
- Podrobné predstavenie cieľových skupín, na ktoré sa zameriavajú činnosti v prihláške tiež nie je úplné. Je potrebné zahrnúť aj zameranie na osobitné časti populácie, ako napríklad tých, ktorých kultúra až tak nezaujíma.
- Taktiež sa zdá, že v projekte absentujú vstupy od viacerých generácií – nad rámec veľmi jasného zapojenia demografickej skupiny, ktorú predstavuje tento mladý a vysoko motivovaný tím.
- Prihláška obsahuje veľa hodnotných tém a mnohé navrhované projekty sú nepochybne veľmi zaujímavé pre miestnu komunitu. Obsahuje aj pozoruhodné činnosti určené mladšiemu publiku, čo skupina odborníkov považuje za podstatný bod.
- Navrhovaný program však neponúka dostatok obsahu pre všetky potenciálne cieľové skupiny – napr. pre tínedžerov, ktorých nezaujíma umenie na vysokej úrovni ani intelektuálne témy. Nezdá sa, že by sa nitrianska koncepcia pokúšala primerane osloviť aj ich.

5. Riadenie

- Prihláška počíta s celkovým rozpočtom 27,5 milióna eur na prevádzkové náklady počas roku udelenia titulu EHMK. Táto suma by bola uhrádzaná príspevkom od vlády⁴, trikrát menšou čiastkou by prispelo mesto Nitra, Nitriansky samosprávny kraj, ako aj mestá v regióne a EÚ.
- 61 % rozpočtu by bolo vyčlenených na náklady spojené s programovou štruktúrou, 18 % na marketing, 19 % na mzdy, režijné náklady a administratívu a 2 % na monitoring a hodnotenie.
- Hoci príspevok od vlády je disproporčne vyšší, možno to vysvetliť miestnymi finančnými pomermi. Celkovo sa rozpočet zdá realistický a správne prerozdelený medzi jednotlivé výdavkové kategórie.
- Združenie *Nitra 2026* bolo založené ako trojrozmerný biomatricový model organizačnej štruktúry na zaistenie účinnosti, efektívnosti a zodpovednosti, ako aj vysokej kvality umeleckého programu a profesionality v procese prípravy na EHMK.
- Skupina odborníkov sa nazdáva, že je škoda, že riadiace a poradné orgány združenia zatiaľ nezapojili sponzorov a kultúrne inštitúcie do procesu. Organizačný tím však skupinu odborníkov uistil, že ich plánujú zapojiť ako členov poradných orgánov (kultúrne inštitúcie) alebo ako členov združenia (sponzorov).
- Nedostatok skúseností členov tímu s riadením veľkých verejných investícií a projektov infraštruktúry vnímala skupina odborníkov ako potenciálne problematický.
- Skupina odborníkov ocenila tím za to, že si udržali motiváciu a nadšenie napriek zložitej situácii v posledných dvoch rokoch.

6. Schopnosť dosiahnuť ciele

- V novembri 2020 nitrianske mestské zastupiteľstvo schválilo plán investovať 5 miliónov eur na prípravu a implementáciu projektu Nitra 2026. Zastupiteľstvo Nitrianskeho samosprávneho kraja schválilo svoj vstup do združenia Nitra 2026 v júni 2021, ako aj jej úvodný finančný príspevok. Miestne zastupiteľstvá 14 (z 15) miest v kraji taktiež podpísali memorandá o spolupráci a podpore kandidatúry a majú záujem vstúpiť do spoločného združenia. Toto dokazuje odhodlanie miestnych samospráv spolupracovať s mestom Nitra na účasti vo výbere EHMK.
- Skupina odborníkov vníma progresívny prístup pri zostavovaní prihlášky pozitívne, no obáva sa, že na realizáciu úspešného projektu EHMK bude potrebné posilniť administratívne a infraštruktúrne kapacity.
- Je potrebné brať do úvahy zložitosť ukončenia projektov v takom krátkom a neflexibilnom časovom okne (pri niektorých projektoch do 2 - 3 rokov) a hroziace postihy z

⁴ 8. decembra 2021 vláda SR schválila dokument, ktorým zaviedla maximálny príspevok na prípravu EHMK vo výške 15 miliónov eur, pričom budú ročné výšky príspevku schvaľované v zmysle rozpočtových pravidiel a závisieť od rozpočtu mesta, ktoré získa titul EHMK.

omeškania. Tímu sa nepodarilo skupinu odborníkov presvedčiť, že majú realistický náhradný plán. Z uvedeného dôvodu existuje možnosť nedokončenia infraštruktúrnych projektov, od ktorých závisí celý program, ako aj znemožnenie hladkého priebehu EHMK a zníženie jeho dopadu.

Záver

Skupina odborníkov odporúča, aby prihláška Nitry nebola vybraná.

Celková stratégia mesta Nitry sa zdá byť v niektorých miestach všeobecná a bez konkrétnej predstavy, ako sa koncept *Bodu zlomu* transformuje do všetkých aspektov navrhovaného programu EHMK. Niektoré aspekty navrhovaného programu nie sú dost' jasné a premyslené – napríklad, deklarovaná ambícia spochybňovať zaužívané historické udalosti nie je koncepcne jasne vysvetlená. Skupina odborníkov bola trochu sklamaná z archeologických projektov v rámci projektu Nitra 2026, keďže mesto má v oblasti historického dedičstva veľký potenciál. Napriek niektorým zaujímavým nápadom vnímajú odborníci program ako príliš miestny a zameraný hlavne na lokálne témy, zatiaľ čo európsky rozmer programu je nedostatočne rozvinutý. Keďže EHMK musí reprezentovať mesto, región, štát aj Európu, skupina odborníkov usúdila, že navrhovaný program nie je dostatočne rozsiahly, aby spĺňal požadované štandardy.

Plánovanie záložných opatrení v súvislosti s Covid-19 sa zdá byť dostatočne rozvinuté. Je veľmi povzbudzujúce vidieť, že tím predstavil záložné plány pre všetky projekty už počas fázy plánovania. Pozitívne je, že viac ako 60 % programového obsahu má digitálne prvky, keďže sa dá predpokladať, že Covid-19 tu s nami v najbližších rokoch ostane a sme ešte len na prahu plne digitalizovanej spoločnosti. Tento prístup veľmi oceňujeme.

Odporúčanie:

Skupina odborníkov odporúča, aby mesto Nitra ďalej stavalo na dobrej práci, ktorú odviedlo pri príprave na súťaž o titul EHMK. Dlhoročné vzťahy medzi kultúrnym sektorom a miestnou ekonomikou a sociálnym prostredím sa vždy oplatí podporovať. Ďalej odporúčame podporovať kapacity mestského oddelenia kultúry v zmysle monitoringu a hodnotenia jeho programov. Skupina odborníkov oceňuje, že mesto sa usiluje, aby boli mestské kultúrne programy spoločensky diverzifikovanejšie a nezameriavali sa nutne len na kultivované a elitné publikum.

II Trenčín

Sloganom prihlášky mesta Trenčín je *pestovanie zvedavosti*. Pestovanie zvedavosti je univerzálnym katalyzátorom kultúrnych zmien a obnovy, pričom má viesť k úprimnej starostlivosti, zodpovednosti, záujmu a empatii k okolitému svetu. Zvedavosť je považovaná za základný nástroj pre Európu a stimulátor prvých krokov k vzájomnému porozumeniu a solidarite. Je hlavným predpokladom učenia a vytvárania kreatívneho a flexibilného prostredia v meste a regióne. Môže tak pomôcť reagovať na súčasné či budúce výzvy a riešiť ich. Víziou je priviesť mesto k jeho súčasnému kultúrnemu vyjadreniu, plnému spolupráce a spoločnej tvorby.

1. Príspevok k dlhodobej stratégii

- Obývatel'né mesto – jedinečný *TRENČÍN si TY 2021 – 2030* s výhľadom na rok 2040 (kultúrna stratégia) bola jednohlasne schválená na zasadnutí mestského zastupiteľstva 10. marca 2021, čo je v súlade s požiadavkou rozhodnutia č. 445/2014/EÚ.
- Navrhovaná dlhodobá stratégia je podrobná a plná programov a opatrení, ktoré – pokiaľ budú realizované podľa plánu – majú potenciál zanechať v Trenčíne trvalý odkaz. Snahou stratégie je ukázať, ako sa malé mesto v strednej Európe môže stať otvorenejšie, rozvíjať svoju kultúru a kreativitu a stať sa skutočne európskym mestom, v ktorom budú ľudia z Európy a zo Slovenska radi žiť a chodiť doň na návštevy.
- Spájaním ľudí z celej Európy prostredníctvom kultúry a podporovaním ich v spoločnej tvorbe a rozhodovaní o budúcnosti sa tvorí strategický cieľ : umožniť občanom vybudovať si udržateľný a zmysluplný život, v ktorom nájdu šťastie a naplnenie. Získanie titulu EHMK sa chápe ako nápomocný proces a posilnenie tohto odkazu. Skupina odborníkov uvítala jasné prepojenia medzi projektom EHMK, celkovým konceptom a prijatou stratégiou.
- Navrhované monitorovanie projektu a plány hodnotenia mesta Trenčín sú dobre rozvinuté. Ich kľúčovým prvkom je *laboratórium živej kultúry*. Predpokladá mnoho indikátorov dopadu, hoci ešte nie sú zozbierané základné dáta, čo spôsobí v období do roku konania podujatí ťažkosti pri kvantifikovaní zmien. Pracuje sa však na štandardizácii dostupného materiálu pre lepšie pochopenie hodnoty tohto prvku. Do projektu budú zapojení špecialisti, ktorí túto tému ďalej rozvinú, avšak tím momentálne nemá dostatočné odborné kompetencie v tejto oblasti.
- Laboratórium živej kultúry bude tvoriť nezávislý výskumný tím, čo sa spája s určitými výzvami – napr. čas, ktorý je potrebný na jeho vytvorenie na univerzite. Univerzita je však kľúčovým partnerom mesta a dekaní fakúlt a rektor projekt podporujú. Ďalšou výzvou je štandardizácia dát, no s ňou mestu radi pomôžu mimovládne organizácie – začali už poskytovať ich údaje a majú veľký záujem na vylepšení uchovávaní a analýz dát pre tento sektor.
- Koncept *ambasádorov kultúry* je hodnotným a inovatívnym prvkom kultúrnej stratégie, ktorý presadili tvorcovia prihlášky.
- Odborníci vnímajú pozitívne, že projekt EHMK je len časťou vízie mesta – síce centrálnou, ale nie jedinou. To, že mesto má záložný plán – uchádzať sa o členstvo v zozname kreatívnych miest UNESCO (UNESCO Creative Cities) a stať sa slovenským hlavným mestom kultúry, je znakom udržateľnosti stratégie mesta v oblasti kultúrnej zmeny.

Odporúčanie:

Je dôležité, aby sa mesto čo najskôr sústredilo na nastavenie východísk projektu, aby hodnotiaci program včas nastavil svoj potenciál dosiahnutia zmeny. Projektový tím mesta Trenčín by mal zabezpečiť, aby si mesto naďalej udržalo dynamiku v silnom hodnotiacom rámci a v mechanizmoch poskytovania dát a ďalej ju rozvinulo. Prioritou by tiež malo byť urýchlené vymenovanie špecialistov, ktorí mestu pomôžu dokončiť monitorovanie a hodnotenie a stanovia ich jasnú štruktúru.

2. Kultúrny a umelecký obsah

- Zameraním kultúrneho a umeleckého programu je inovatívnym umením vyjadriť pravú autentickosť a súčasnú identitu Trenčína a zároveň detailne pochopiť jeho korene, dedičstvo, potenciál a budúce potreby. Má prispieť k zmene na európske, živé a trvalo udržateľné mesto s rozmanitou a podnecujúcou kultúrou a dostupnými kreatívnymi príležitosťami pre všetkých.
- Skupina odborníkov považuje kultúrny a umelecký obsah za dobre štruktúrovaný – má tri celky rozdelené do šiestich tematických podčastí (#NaMesteZáleží, #NaKomuniteZáleží a pod.) s viac než stovkou súvisiacich projektov.
- Skupina odborníkov vníma pozitívne, že v štruktúre bude mať priestor umelecký riaditeľ a jeho tím, ktorí budú zabezpečovať produkciu kultúrnych diel a vplývať tak na rozvoj programu, čo povedie k vysokej kvalite obsahu.
- Vízia programu sa jasne odrzkadľuje v každej kapitole súťažných podkladov, čo je hlavnou silnou stránkou prihlášky a prejavom silného celkového prepojenia.
- Skupina odborníkov tiež oceňuje, že program vzájomne prepája jednotlivé oblasti. Výrazným posilnením dôvery k projektu bolo, ako trenčiansky tím počas konečného výberu v časti otázok a odpovedí demonštroval hlboké vedomosti o všetkých aspektoch programu.
- Proces rozvoja programu bol podrobne štruktúrovaný a podložený 3700 stretnutiami s občanmi, umelcami a kultúrnymi pracovníkmi, čo je skvelý spôsob, ako dosiahnuť stotožnenie sa s projektom EHMK na miestnej úrovni a dobrým východiskom pre zanechanie odkazu.
- Skupina odborníkov konštatuje, že došlo k výraznému posunu v rozvoji programu od fázy predbežného výberu a oceňuje zapracovanie jej pripomienok do revidovanej prihlášky.
- Navýšenie rozpočtu programu o viac ako 100 % od fázy predbežného výberu vytvára väčšiu dôveru v rozvoj programu, keďže teraz vidieť silnejšiu konzistentnosť medzi kultúrnymi a umeleckými ambíciami a dostupnými finančnými zdrojmi.
- Skupina odborníkov oceňuje prístup k rozvoju umeleckého zamerania projektu so snahou priviesť jednotlivé komunity k vzájomnej spolupráci (napr. cirkev, armáda a pod.) a vytvoriť tak aktivity pre široké a rozmanité publikum.
- Prihláška má aj výnimočne dobrý prístup ku kultúrnemu dedičstvu mesta – cieľom je dosiahnuť zmenu prístupu občanov ku kultúrnemu dedičstvu a zámer ukázať ho obyvateľom cez prizmu súčasnosti.
- Kultúrny a umelecký program obsahuje jasnú víziu odkazu. V tejto súvislosti je najdôležitejším projektom pre tím a obyvateľov projekt *Fiesta Most*. Jeho cieľom je vytvoriť nový kreatívny priestor pre umelcov a nové miesto pre obyvateľov, kde by mohli prijímať umenie a kultúru na rôznych akciách, čo by iste prilákalo aj nových návštevníkov mesta. Tento most sa nachádza v centre mesta a cieľom je, aby sa z neho stalo niečo ako trenčianska Eiffelova veža.

Odporúčanie:

Ak by skupina odborníkov mohla dať jedno odporúčanie vynikajúcemu programu trenčianskeho tímu, bolo by to, aby sa zamerali na jedinečnosť, no zároveň zachovali provokatívny rozmer niektorých umeleckých projektov, ktoré sa budú niesť celým rokom EHMK.

Čo sa týka predstavení organizovaných na pamätníku venovanému obetiam mučenia počas 2. svetovej vojny, skupina odborníkov odporúča, aby mesto venovalo zvýšenú pozornosť organizácii podujatí, keďže ide o citlivé miesto a tému.

3. Európsky rozmer

- Skupina odborníkov oceňuje kvalitatívny posun prihlášky mesta Trenčín v oblasti európskeho rozmeru v porovnaní s fázou predbežného výberu.
- Revidovaná prihláška obsahuje jasný európsky rozmer, ktorý je súčasťou všetkých jej oblastí a je podčiarknutý kvalitou prezentácie. Na všetkých navrhovaných projektoch sa podieľajú medzinárodní partneri, čo je obdivuhodné.
- Zaujímavým aspektom európskeho rozmeru je téma *prítomnosť armády v meste a jej vplyv na život mesta* – ide o tému, ktorá je blízka mnohým mestám Európy. Tím plánuje túto tému ešte rozvinúť a nadviazal už spoluprácu s dvomi mestami v podobnej situácii – Narva v Estónsku a Plzeň v Českej republike.
- Európsky rozmer je vyjadrený aj tým, ako sa trenčiansky tím snaží podporiť obyvateľov mesta a regiónu, aby prežívali počas roku 2026 európsky rozmer akcie vo svojich každodenných životoch. Niektoré aspekty badať už teraz – zvýšený „apetít“ pre internacionalizáciu, spolupráca komunity a umelcov, ktorí sa chcú spájať na nadnárodnej úrovni, ako aj väčšia zvedavosť učiť sa nové veci zo zahraničia.
- Skupina odborníkov oceňuje snahu tímu zapojiť do projektu dobrovoľníkov z rôznych krajín Európy v rámci dobrovoľníckeho programu *Voluntraining*. Trenčiansky tím už na ňom spolupracuje s mestami Galway a Novi Sad a pripravuje svoj medzinárodný plán *online dobrovoľníkov*.

Odporúčanie:

Skupina odborníkov odporúča, aby sa pri téme armádneho dedičstva mesta Trenčín projekt EHMK neobmedzoval len na mestá s vojenskou posádkou bývalého východného bloku, ale aj na mestá v západnej Európe (napr. na tie, kde bola americká vojenská posádka) alebo na tie, kde ešte stále majú vojenské posádky. Bolo by zaujímavé preskúmať, ako prítomnosť armády vplyva na kultúrnu a spoločenskú mozaiku týchto miest.

4. Riadenie

- Prihláška mesta Trenčín má nastavený celkový rozpočet vo výške 31,49 milióna eur na pokrytie prevádzkových nákladov. V porovnaní s prvou prihláškou došlo k jeho navýšeniu s cieľom pokryť programové náklady a zoštíhliť náklady riadenia.

- Rozpočet by bol financovaný z príspevku vlády (očakávaný príspevok 15 miliónov eur), mestského rozpočtu (5,42 miliónov eur), krajského rozpočtu (5 miliónov eur), zo zdrojov EÚ (3,02 milióna eur) a zvyšok z iných verejných a súkromných zdrojov.
- 71 % rozpočtu by sa použilo na programové výdavky, 14 % na propagáciu a marketing a 11 % na mzdy, režijné náklady a administratívu.
- Rozpočet má relatívne vysoký príspevok od slovenskej vlády – čo je spoločným znakom všetkých troch prihlášok súťaže o titul EHMK z dôvodu miestnych špecifik verejného financovania a dostupnosti zdrojov, no inak je realistický.
- Organizačná štruktúra príprav na EHMK je dobre navrhnutá a predstavuje mechanizmy na zaistenie dobrých pracovných vzťahov medzi mestom a ministerstvom.
- Zdá sa, že EHMK bude dobre financované, s relatívne nízkou spoluúčasťou mesta (18 %). Viaceré predstavené projekty infraštruktúry sa už realizujú, čo je dobrým základom pre hladký priebeh akcií.
- Plánovaná marketingová stratégia pre Trenčín 2026 je dobrá. Používanie sociálnych sietí je opísané jasne a obsahuje inovatívne spôsoby aktívnej propagácie na týchto platformách. Eu-rópskym rozmerom je používanie viacerých európskych jazykov pri miestnom marketingu (pla-gáty v meste), čo je silným aspektom marketingových plánov.

Odporúčanie:

Skupina odborníkov odporúča, aby trenčiansky tím nestratil krok s rýchlym vývojom v digitálnom svete – odporúča zapojiť odborníkov s najnovšími vedomosťami a znalosťami o tom, ako čo najlepšie využiť digitálny svet v projekte v oblasti produkcie, rozvoja publika (angl. audience development) a realizácie EHMK v digitálnej dobe po pandémii Covid-19.

5. Dosah

- Skupina odborníkov hodnotí plány dosahu popísané v súťažných podkladoch ako dobre zafinované, zacielené na rôzne skupiny vrátane znevýhodnených marginalizovaných skupín, a to originálnym spôsobom, ktorý prepája rôzne oblasti.
- Kľúčovým prvkom je program *Garáž*, ktorý sa spustil už v roku 2021 (čo je veľmi pozitívne) a má fungovať aj po roku EHMK (taktiež výhoda pre kandidáta).
- Program navrhuje interdisciplinárny prístup s cieľom prilákať rozmanité publikum. Jeho mobilná zložka zaisťuje, že k nemu bude mať prístup publikum z rôzneho spoločenského a ekonomického prostredia. Program už má svojich fanúšikov a mesto dostalo viacero žiadostí o návštevu okrajových častí mesta. Niekoľko účastníkov programu *Garáž* sa následne stalo ambasádormi kultúry a sú teraz súčasťou projektu EHMK, čo dokazuje multiplikačný potenciál programu. Projekt sa stáva katalyzátorom zapojenia širokej verejnosti a vytvára dôveru v mesto a v to, že zmysluplná kultúrna činnosť prináša rôzne výhody.
- Hlavnou silnou stránkou projektu *Garáž* je jeho udržateľnosť – komunita ho ďalej rozvíja a má pritom slobodu rozhodnúť, ako ho realizovať. Má svoje korene v historickom

kontexte disident-ského garážového umenia a má tak veľký úspech v médiách na miestnej, národnej aj medzi-národnej úrovni.

6. Schopnosť dosiahnuť ciele

- Politická podpora na miestnej a krajskej úrovni je veľmi silná.
- Plány budovania kapacít uvedené v súťažných podkladoch sú rozsiahle a obdivuhodné, keďže viac ako 60 % projektov obsahuje prvky zvyšovania kapacity. Presvedčivo adresujú obavy z nedostupnosti ľudí s požadovanými zručnosťami v kultúrnom prostredí mesta Trenčín pred-ložené vo fáze predbežného výberu.
- Skupina odborníkov hodnotí pozitívne, že sa už počas kandidatúry mnoho ľudí s príslušnými odbornými znalosťami vrátilo alebo presťahovalo do Trenčína alebo plánuje na projektoch s Trenčínom spolupracovať. Po nominácii sa očakáva, že tento fenomén bude silnieť.
- Tím už navyše identifikoval nových kreatívnych špecialistov a organizácie z regiónu, ktoré by s ním na projekte radi spolupracovali.

Záver

Skupina odborníkov odporúča, aby bolo mesto Trenčín vybrané ako Európske hlavné mesto kultúry v Slovenskej republike pre rok 2026.

Prihláška mesta Trenčín je koncepcne silná a veľmi dobre štruktúrovaná.

Navrhovaná kultúrna koncepcia je dobre zakotvená v potrebách mesta, regiónu a obyvateľov a má potenciál v Trenčíne zanechať dôležitý trvalý odkaz. Vo svojej podstate demonštruje, ako sa malé mesto v strednej Európe môže kultúrou, otvorenosťou a spoluprácou stať skutočne európskym mestom – mestom, v ktorom budú ľudia radi žiť a chodiť doň na návštevy.

Navrhovaný kultúrny a umelecký program je koncepcne silný, relevantný a dobre štruktúrovaný a všetky jeho časti vysielaajú jasnú a koherentnú správu. Program napriek tomu nie je nemenný a vyvíja sa s ambíciou priniesť najvyššiu možnú kvalitu umeleckého prejavu – zaistením spolupráce jednotlivých komunít a vytvorením rozmanitých projektov pre všetkých.

Navrhované programy demonštrujú vlastný a úprimný európsky rozmer prirodzene založený na medzinárodnej spolupráci v rámci každého čiastkového projektu.

Organizačná štruktúra prípravy na projekte EHMK je dobre navrhnutá a má dostatočne schopný a profesionálny realizačný tím. Financovanie je a bude zabezpečené z verejných a súkromných zdrojov.

Snaha o dosah v prihláške je mimoriadne jasná. Projektový tím plánuje originálnym a prierezovým spôsobom osloviť širokú škálu rôznych skupín, vrátane znevýhodnených osôb.

Prihláška má silnú politickú podporu na miestnej aj krajskej úrovni. Kľúčoví špecialisti prípravného tímu už boli vymenovaní a mesto má obdivuhodné plány na zvyšovanie svojich kapacít (viac ako 60 % projektov zahŕňa zvyšovanie kapacít), takže niet pochyb o tom, že mesto má dostatočné kapacity na zvládnutie príprav na EHMK.

III Žilina

Prihláška mesta Žilina sa nesie má názov *Okno príležitostí*. Pokrýva euroregión Beskydy a zahŕňa partnerské mestá Bielsko-Biala v Poľsku a Frýdek-Místek v Českej Republike. Prihláška sa snaží využiť napätú, no potenciálne rozmanitú situáciu v tomto pohraničí a chce využiť jeho výzvy a príležitosti.

Koncept je založený na troch hlavných prvkoch: *Továreň na budúcnosť*, *Tok prírody* a *Identita bez hraníc*.

1. Príspevok k dlhodobej stratégii

- Mesto Žilina začalo pracovať na príprave svojej kultúrnej stratégie spolu s oznámením kandidatúry na EHMK v roku 2020. Mestské zastupiteľstvo schválilo stratégiu 20. septembra 2021, čo je v súlade s požiadavkou rozhodnutia č. 445/2014/EÚ.
- V kultúrnej politike vidí tím ako najväčší problém tzv. odliv mozgov (trvalý odchod pracujúceho obyvateľstva mimo región), nedostatočné pracovné podmienky pre tvorivých pracovníkov, nedostatok publika pre kultúru typický pre tento región a slabý európsky rozmer v súčasnej ponuke kultúrnych programov. Plánovaným poslaním projektu EHMK je toto zmeniť.
- Mesto Žilina síce disponuje kultúrnou stratégiou avšak skupina odborníkov ju nevníma ako regionálnu stratégiu kultúry pre celý euroregión Beskydy – čo je slabinou navrhovanej stratégie, keďže celá prihláška je práve založená na tejto cezhraničnej spolupráci.
- Tím predložil plány na monitorovanie a vyhodnocovanie údajov, ale v tejto fáze rozhodovania ešte nie sú dostatočne rozvinuté a navrhujú sa v nich len dva spôsoby monitorovania, pričom nie je jasné, aké východiskové údaje plánuje tím získať ako podklady pre hodnotenie, ani spôsob zberu údajov.
- Navrhovaný spôsob zberu údajov mestom Žilina, ktoré budú slúžiť na hodnotenie, považuje skupina odborníkov za nedostatočný.
- Momentálne prebieha dobrá spolupráca medzi žilinským projektovým tímom zostavovateľov prihlášky a univerzitami v oblasti monitorovania a hodnotenia, a zároveň bolo podpísané memorandum o budúcej spolupráci, čo odborníci hodnotia ako pozitívne.

- Výročné Kultúrne fórum spomínané v prihláške vníma skupina odborníkov ako vítaný pevný termín, čo môže pomôcť koordinovať časové rámce projektu, keďže univerzitné tímy vedia, že k tomuto termínu musia zverejniť výsledky.
- Je však nejasné, či a ako univerzity z troch krajín budú zosúlaďovať výsledky a je nejasná aj pomerne komplexná štruktúra riadenia pri samotnom vyhodnocovaní údajov.
- Očakávanie v prihláške, že Žilina priláka počas roku EHMK 1 milión návštevníkov, vnímame ako nerealistické, keďže región je verejnou a inou dopravou ťažko dostupný a tento faktor sa do roku 2026 pravdepodobne nezmení.
- Výročné Kultúrne fórum spomínané v prihláške vníma skupina odborníkov ako vítaný pevný termín, čo môže pomôcť koordinovať časové rámce projektu, keďže univerzitné tímy vedia, že k tomuto termínu musia zverejniť výsledky.
- Je však nejasné, či a ako univerzity z troch krajín budú zosúlaďovať výsledky a je nejasná aj pomerne komplexná štruktúra riadenia pri samotnom hodnotení údajov.
- Očakávanie v prvej prihláške, že Žilina priláka počas roku EHMK 1 milión návštevníkov, vnímame ako nerealistické, keďže región je verejnou a inou dopravou ťažko dostupný (a toto sa do roku 2026 pravdepodobne nezmení).

2. Kultúrny a umelecký obsah

- Ústrednou témou prihlášky je cezhraničná spolupráca a táto téma je aj primerane odzrkadlená do kultúrneho a umeleckého programu, a to z dôvodu, že kultúrne projekty by sa realizovali vo všetkých troch zúčastnených krajinách (SR, PL, ČR).
- Navrhovaný program síce obsahuje niektoré veľmi zaujímavé nápady a zahŕňa potenciálnych partnerov, skupina odborníkov ho však vníma ako priveľmi rozčlenený a bez jasnej spoločnej programovej línie.
- Väčšina umeleckých projektov sa realizuje len v jednom zo štátov s minimálnym prepojením na ostatné dve partnerské mestá, takže prihláška pôsobí ako zbierka (často dobrých) projektov, no bez jednotnej programovej koncepcie. Dôvodom môže byť geografická vzdialenosť medzi týmito mestami, čo, samozrejme, obmedzuje možnosti spoločného zamerania kultúrnych podujatí.
- Odborníci vnímali v koncepcii navrhovaného programu silný prístup riadenia zhora nadol. Bolo by vhodnejšie budovať koncepciu riadenia zdola nahor a vytvoriť prierez jednotlivých oblastí. Program možno vnímať ako potenciálne zaujímavý pre vzdelané publikum, ale s obmedzeným potenciálom rozvoja ostatného publika.
- Skupina odborníkov bola pozitívne prekvapená niektorými potenciálne zaujímavými projektmi, napr. cesta vlakom z Bulharska do Fínska s umelcami, no domnieva sa, že tieto nápady neboli dostatočne koncepčne a logisticky rozvinuté, a ostali tak vylúčené.
- Program zahŕňa veľmi veľký počet projektov, čo je skutočne ambiciózne. Vznikajú však pochybnosti o kvalite realizácie – vzhľadom na dostupné finančné a ľudské zdroje a nutnosť získať pozornosť publika.

- Niektorí z umelcov v navrhovanom programe sú síce medzinárodne známi, no väčšinou ich pozná len špecifické publikum, čo môže obmedziť celkový záujem širšieho medzinárodného publika.
- Manifest jedenástich kľúčových hodnôt a zásad vnímame ako užitočný nástroj, ktorý pomôže vnútorne monitorovať a hodnotiť. Menej jasné však zostáva, čo je jedinečné pre žilinskú umeleckú víziu EHMK na týchto inak širokých a často propagovaných hodnotách.

3. Európsky rozmer

- Európsky rozmer projektu tím Žiliny od fázy predbežného výberu hlbšie rozvinul a vo všeobecnosti prepája iné európske hlavné mestá kultúry a kandidátske mestá, ako aj siete a partnerov z celej Európy. Skupina odborníkov vníma toto ako pozitívny krok vpred, ale ešte stále vidí v projekte priestor na zlepšenie.
- Celá koncepcia je založená na cezhraničnej spolupráci troch regiónov v troch rôznych členských štátoch EÚ (SR, PL, ČR). Toto samo o sebe predstavuje silný európsky rozmer, čo skupina odborníkov víta a hodnotí veľmi pozitívne. Ide o zaujímavý spôsob ako podporiť spolupatričnosť k spoločnému kultúrnemu regiónu priamo medzi jej obyvateľmi.
- Skupina odborníkov však na základe súťažných podkladov a stretnutia so zástupcami tímu nadobudla dojem, že táto cezhraničná spolupráca je kontraproduktívna pre spoluprácu s partnermi z iných ako týchto troch krajín.
- Otázky, ako sa obyvatelia Žiliny a regiónu budú v dôsledku možného titulu EHMK cítiť viac Európanmi, a ako sa zmení spojenie mesta a Európy, neboli dostatočne zodpovedané. Odborníci považujú za naivné očakávať, že rozvinutím miestnej kultúry a prilákaním ľudí z iných častí Európy, aby si ju pozreli, docielime, že sa miestni obyvatelia budú cítiť európskejšie.
- Umelecké kvality, ktoré majú prilákať široké národné a medzinárodné publikum (autenticosť, participatívnoosť, špecifickosť regiónu a tém), nie celkom presvedčivo odpovedajú na otázku, aké kroky presne prispesjú k prilákaniu širokého medzinárodného publika.

4. Dosah

- Skupina odborníkov uvítala snahu tímu Žilina 2026 osloviť znevýhodnené skupiny obyvateľstva a zabezpečiť, aby všetky kultúrne inštitúcie boli bezbariérové.
- Nanešťastie je pri projektoch zameraných na rómsku komunitu citel'ný prístup riadenia zhora nadol, keďže Rómovia nie sú zahrnutí do predstavení ako herci. Toto vnímame ako nevyužitú šancu, keďže v regióne je niekoľko kultúrnych inštitúcií, ktoré sa venujú rómskej kultúre.

5. Riadenie

- Mesto Žilina navrhlo prevádzkový rozpočet vo výške 29,96 milióna eur na prípravu EHMK, čo predstavuje navýšenie o 8,5 milióna eur voči prvej prihláške.
- Podobne ako ostatné dve mestá, aj Žilina očakáva 15 miliónov eur vo forme príspevku od vlády. Ďalších 6 miliónov eur by prispelo samotné mesto, 4 milióny eur Žilinský samosprávny kraj, 3,86 milióna eur partnerské mestá a regióny a 1,1 milióna eur by bolo financovaných zo zdrojov EÚ.
- 67 % rozpočtu by sa použilo na prevádzkové náklady, 13 % na propagáciu a marketing a 18% na mzdy, režijné náklady, hodnotenie a administratívu.
- Navrhovaný rozpočet je realistický a môže pokryť všetky navrhované činnosti.
- Riadiaca štruktúra realizačného tímu je opísaná dobre a tím pripravuje podklady na založenie mimovládnej organizácie. Financie sú zabezpečené a pripravuje sa rozpočet. Programy a rozpočet sú navzájom logicky prepojené.
- Opatrenia na znižovanie rizík spojených s epidémiou Covid-19, ako napr. presun z fyzického na digitálny program, ponuka podujatí s nižšou koncentráciou návštevníkov, alternatíva turistiky v prírode a pod., sú naplánované, čo odborníci vnímajú pozitívne.
- Niektoré časti programu už teraz predstavujú osviežujúci prístup k digitálnej budúcnosti v oblasti výskumu, medzinárodnej spolupráce a spoločnom tvorení, pričom boli predložené príklady konkrétnych projektov (napr. Screen Age). Je tu však priestor ich ďalej rozvíjať, keďže nezahŕňajú všetky aspekty programu.
- Marketingové plány v kontexte cezhraničnej spolupráce v tejto prihláške sú komplexné a náročné. Napríklad predstavená Marketingová aliancia je celá založená na projekte EHMK, keďže koncepcia regiónu Beskydy nemá vlastnú značku a bola vytvorená len počas prípravy kandidatúry na EHMK.
- Euroregión nemá schválené financovanie a referenčné projekty alebo značku z minulosti, takže sa predpokladá, že práve tieto kľúčové témy nebudú bez spojenia zástupcov všetkých troch regiónov v rámci projektu EHMK vyriešené.

6. Schopnosť dosiahnuť ciele

- Mesto Žilina má politickú a finančnú podporu, ktorá je na realizáciu projektu EHMK potrebná, čím spĺňa prvú podmienku na úspešné hostovanie titulu EHMK.
- Prihláška zahŕňa kombinovanú ponuku troch miest z regiónu Beskydy, čo z nej robí ambiciózný, ale aj zložitý a náročný projekt.
- Vzhľadom na slabú infraštruktúru verejnej dopravy medzi partnerskými mestami (Bielsko-Biala, Frýdek-Místek) dospela skupina odborníkov k názoru, že bude náročné prepojiť podujatia a publikum v jednotlivých štátoch.

- Skupina odborníkov si je vedomá naplánovaného rozvoja infraštruktúry medzi tromi partnerskými mestami (napr. rokovania so ŽSR, plánované otvorenie novej diaľnice v roku 2026, ktorá spojí Poľsko a Slovensko) a uznáva, že sčasti sa tento problém vyrieši.
- Miestne letisko v Žiline je tiež výhodou pri doprave návštevníkov zo zahraničia.
- Časť kultúrnej infraštruktúry má byť vybudovaná v závere príprav na EHMK (napr. rekonštrukcia Hangáru - hlavných priestorov projektu, ktorá sa má začať až v roku 2025), čo vedie k pochybnostiam o tom, či sa tieto kroky stihnú zrealizovať. Prípadné omeškania so zlepšením infraštruktúry môžu ohroziť realizáciu (časti) umeleckého programu a neúmerne časovo stresovať realizačný tím v záverečnej fáze príprav na EHMK.

Záver

Skupina odborníkov odporúča, aby prihláška mesta Žiliny nebola vybraná.

Tím Žilina 2026 predstavil ambiciózný projekt so silným zapojením troch miest z troch štátov (Slovensko, Poľsko a Česká republika). Tento aspekt navrhovanej programovej koncepcie je však aj jeho najväčšou slabinou. EHMK má predstavovať kultúru mesta v regionálnom kontexte, Žilina 2026 sa zameriava hlavne na trojuholník medzi týmito tromi mestami, ktoré – napriek tomu, že sa nachádzajú v euroregióne Beskydy – nie sú inak prirodzene prepojené do jedného celku.

V centre prihlášky je cezhraničná spolupráca, no hlavne cezhraničná spolupráca práve týchto troch miest z troch štátov. Je to zaujímavý pokus ako posilniť pocit spolupatričnosti v širšom regióne, ktorý prekračuje hranice štátov. Vytvorenie tohto *trojuholníka spolupráce* a postavenie celej prihlášky na tomto aspekte sa však ukázalo byť kontraproduktívnym pri cezhraničnej spolupráci s partnermi z iných častí Európy.

Mesto Žilina má potrebnú politickú a finančnú podporu a vytvorilo organizačné a riadiace štruktúry na prípravu EHMK. Zároveň však neboli ku dňu konečného výberu splnené potrebné podmienky na úspešnú realizáciu tohto projektu, tak ako sa uvádza vyššie v odôvodnení.

Rozhodnutie skupiny odborníkov

Skupina odborníkov hodnotila prihlášky od troch výrazne odlišných miest (Nitra, Trenčín a Žilina), z ktorých každé poňalo kritériá EHMK podľa seba. Prihlášky sa zaoberajú aktuálnymi témami v Európe a vo svete ako takom. Všetky tri prihlášky majú silné aj slabé stránky. V zmysle Rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 445/2014/EÚ skupina odborníkov prihliadala na program špecificky navrhnutý pre rok hostovania EHMK a program obsahujúci silný európsky rozmer.

Skupina odborníkov hodnotila všetky mestá podľa šiestich kritérií a následne prihlášky porovnávala medzi sebou. Každý z členov skupiny pri posudzovaní porovnával svoje pochopenie kritérií s jednotlivými súťažnými podkladmi, prezentáciami, odpoveďami a otázkami, ako aj s pozorovaniami počas návštevy miest.

Skupina odborníkov sa jednomyseľne zhodla, že odporučí Ministerstvu kultúry Slovenskej republiky, aby vymenovala mesto Trenčín za Európske hlavné mesto kultúry 2026 v Slovenskej republike..

Vymenovanie

Táto správa bola zaslaná riadiacemu orgánu (ministerstvo) a Európskej komisii. Obe ju zverejnia na svojich webových sídlach. V súlade s článkom 11 rozhodnutia v ďalšom kroku ministerstvo kultúry vyhlási víťaza súťaže EHMK 2026 v Slovenskej republike na základe odporúčania v tejto správe. Následne ho oznámi Európskemu parlamentu, Rade EÚ, Komisii a Výboru regiónov. Toto formálne vymenovanie umožní Trenčínu začať používať titul *Európske hlavné mesto kultúry 2026*.

Cena Meliny Mercouri

Skupina odborníkov odporúča, aby Európska komisia udelila Cenu Meliny Mercouri vybranému mestu v tejto správe. Výhra vo výške 1,5 milióna eur však bude vyplatená až v roku 2026 – v súlade s podmienkou uvedenou v článku 14 rozhodnutia. Skupina odborníkov EHMK ďalej koncom roku 2025, po úspešnom ukončení pozorovania priebehu procesov, odporučí Európskej komisii vyplatenie finančnej čiastky mestu Trenčín.

Podmienky, ktoré je potrebné splniť pre vyplatenie ceny (článok 14 rozhodnutia):

- EHMK naďalej dodržiava svoje záväzky uvedené v prihláške,
- spĺňa kritériá,
- zohľadnilo odporúčania oznámené v konečnom výbere a v monitorovacích správach,
- nedošlo k podstatnej zmene programu a stratégie predstavených v súťažných podkladoch – najmä:
 - bol dodržaný rozpočet, ktorý je v takej výške, aby bolo možné zrealizovať vysokokvalitný program a na úrovni, aká bola predstavená v súťažných podkladoch,
 - bola primerane dodržiavaná nezávislosť umeleckého tímu,
 - vo finálnom programe bol zachovaný dostatočne silný európsky rozmer,
 - marketing a komunikačná stratégia a materiály jasne uvádzajú, že ide o projekt Európskej únie,
 - boli zavedené plány pre monitorovanie a hodnotenie údajov.

Reputácia EHMK

Mestu, ktorému bol udelený titul EHMK, sa dostáva veľká medzinárodná pozornosť, a to od momentu odporúčania, aby bolo vybrané, počas realizácie projektu, ako aj ďalšie obdobie po EHMK. Je jeho zodpovednosťou udržiavať imidž značky EHMK v záujme predošlých a budúcich miest, ktoré sa pýšili a budú pýšiť týmto titulom. Mestské zastupiteľstvo by si malo byť vedomé, že jeho rozhodnutia (a nielen v oblasti kultúry) môžu prilákať pozornosť médií a sociálnych sietí v rozsahu, na aký nemusí byť pripravené. To znamená, že pri rozhodovaní sa (aj mimo oblasť kultúry) je potrebné zobrať do úvahy aj tento faktor.

Fáza monitorovania

Po vymenovaní EHMK začína fáza monitorovania (článok 13 rozhodnutia). Skupina odborníkov bude pod záštitou Európskej komisie spolupracovať s EHMK, aby zaistila kvalitu značky EHMK a poskytla mestu podporu a usmernenia.

Súťažné podklady predložené vo fáze výberu sa stanú de facto zmluvou medzi vybraným mestom a jeho obyvateľmi, skupinou odborníkov, ministerstvom (riadiacim orgánom) a Európskou komisiou. Sú podstatné na vyplatenie Ceny Meliny Mercouri. Skupina odborníkov očakáva dôsledné dodržiavanie súťažných podkladov počas prípravy a realizácie projektu EHMK. Výrazné odchýlky od súťažných podkladov je potrebné prostredníctvom Komisie vopred prediskutovať so skupinou odborníkov.

Budú nasledovať tri formálne monitorovacie stretnutia (zvyčajne na jeseň 2022, v polovici roka 2024 a na jeseň 2025) zástupcov EHMK so skupinou odborníkov pod záštitou Komisie. Pred stretnutiami Európska komisia požiada EHMK, aby jej zaslalo správy o dosiahnutom pokroku. Po prekonzultovaní so skupinou odborníkov následne Komisia identifikuje oblasti, ktorým je potrebné sa v správach osobitne venovať.

Skupina odborníkov EHMK môže okrem toho po dohode s Európskou komisiou navštíviť vybrané mesto, aby skontrolovala postup prác.

Správy skupiny odborníkov po všetkých troch monitorovacích stretnutiach budú uverejnené na webovom sídle Komisie. EHMK môže uverejňovať vlastné správy o postupe prác s cieľom dosiahnuť transparentnosť.

Odporúčania skupiny odborníkov

Vybrané EHMK sa teraz dostáva do prechodnej fázy od momentu, ktorý bol vhodný na podanie prihlášky, k formálnejšej realizačnej fáze, ktorá je nezávislá od miestneho zastupiteľstva. Skupina odborníkov očakáva, že Trenčín nadviaže spoluprácu s ostatnými mestami, ktoré sa zúčastnili súťaže, ako aj so širšou umeleckou a kultúrnou komunitou na Slovensku. Hostovanie titulu EHMK 2026 na Slovensku je príležitosťou pre celý štát a medzinárodná pozornosť sa bude sústrediť na celú Slovenskú republiku, a nielen na Trenčín.

Skupina odborníkov očakáva, že prvá správa o dosiahnutom pokroku na jeseň 2022 zohľadní odporúčania a poznámky, ktoré poskytla v hodnotení prihlášky uvedenej v tejto správe.

Podakovanie

Odborníci by radi využili túto príležitosť a poďakovali sa všetkým, ktorí sa podieľali na procese výberu víťaza súťaže. Vyslovujú poďakovanie všetkým trom kandidátskym mestám a všetkým, ktorí spolupracovali na ich prihláškach, Európskej komisii za jej rady a riadiacemu orgánu (ministerstvu) za skvelé administratívne zvládnutie súťaže. Skupina odborníkov odporúča všetkým mestám, aby ďalej rozvíjali svoje kultúrne stratégie a uskutočňovali ich.

Podpísali

Alin-Adrian Nica

Beatriz Garcia

Dessislava Gavrilova (spravodajkyňa)

Else Christensen-Redžepović

Jorge Cerveira Pinto

Jozef Kovalcik (podpredseda)

Paulina Florjanowicz (predsedníčka)

Pierre Sauvageot

Suvi Innila

december 2021

